

Anita Woźnicka
Zespół Szkół Specjalnych
przy Domu Pomocy Społecznej w Matczynie

Rewalidacyjne znaczenie wycieczek w nauczaniu dzieci niepełnosprawnych intelektualnie

Praca z dziećmi niepełnosprawnymi intelektualnie wymaga stosowania specyficznych metod, ale w miarę możliwości staramy się również wprowadzać interesujące i atrakcyjne formy nauczania, które wykorzystywane są także w szkolnictwie masowym, i które pozwalają korelację wiedzy związanej z różnymi sferami życia człowieka. Do takich form pracy można z całą pewnością zaliczyć wycieczki.

Organizacja wycieczki dla uczniów ze szkoły specjalnej

Wycieczka jako forma nauczania - uczenia się polega na zorganizowanym wyjściu poza klasę lub pracownię w celu dokonania obserwacji związanych z realizacją określonych treści programowych w naturalnym środowisku, w bezpośrednim kontakcie z otaczającą rzeczywistością.

Wspomnianą definicję możemy rozumieć w wieloraki sposób, czasami wycieczką jest krótkie wyjście z klasy, w celu zrealizowania jakiegoś zagadnienia, zobrazowania zjawiska atmosferycznego, obejrzenia interesującego okazu naturalnego, a innym razem może być to godzinna lub nawet całodniowa wyprawa mająca na przykład na celu obserwację warunków życia w lesie, na polu, czy też zapoznanie się z konkretnym zawodem w konkretnym miejscu pracy.

Ze względu na zakres i rodzaj treści realizowanych w czasie obserwacji można wyróżnić:

- wycieczki o wąskim zakresie treści, uwzględniające pojedyncze zagadnienia;
- wycieczki kompleksowe, obejmujące kilka zagadnień z tego samego zakresu wiadomości lub realizację wielu skorelowanych treści.

Wycieczka, **zwłaszcza w szkole specjalnej**, musi być starannie przygotowana. W jej organizacji pojawiają się trzy zasadnicze etapy:

1. przygotowanie,
2. przebieg i jej realizacja,
3. wykorzystanie spostrzeżeń, wiadomości i umiejętności oraz wykorzystanie zgromadzonych eksponatów czy też okazów naturalnych.

Najdłużej trwającym i czasochłonnym etapem jest przygotowanie wycieczki. Nauczyciel najpierw sam musi się przygotować - określić cel, zakres wiadomości, ustalić trasę, obiekty przewidziane do obserwacji, zwrócić uwagę na bezpieczeństwo, możliwość korzystania z podjazdów i ułatwień architektonicznych (w przypadku uczniów na wózkach inwalidzkich) oraz na zapewnienie maksymalnego komfortu uczestnikom. Przygotowanie merytoryczne uczniów obejmuje zapoznanie ich z celem wycieczki oraz ukierunkowaniem ich uwagi na interesujące nas obiekty czy zakres przekazywanych treści. Szczególnie trudne jest przygotowanie wycieczek do miejsc upamiętniających wydarzenia historyczne. Tablice, pomniki czy zabytki są symbolami **bardzo trudnymi do zrozumienia** przez uczniów upośledzonych umysłowo, dlatego też przekazywanie tego rodzaju wiedzy wymaga, jeśli jest to możliwe opieranie się na konkretach.

Drugi etap – przebieg wycieczki ,gdzie następuje szeroko rozumiany proces poznawczy, proces analizy, porównania, klasyfikowania, uogólniania i w mniejszym stopniu, ze względu na niepełnosprawność umysłową proces abstrahowania.

Etap trzeci to podsumowanie spostrzeżeń, wiadomości i umiejętności zdobytych w trakcie wycieczki, powiązanie ich z dotychczasowymi doświadczeniami uczniów oraz ewentualnie wykorzystanie materiałów i przywiezionych eksponatów. Bogatych doświadczeń dostarczają uczniom wycieczki kompleksowe, które mogą być wykorzystywane w realizacji kilku kolejnych ośrodkach pracy. Wielkie znaczenie ma także wykorzystanie środków audiowizualnych, aparatów czy też kamer wideo.

Program „Równać szanse”

W ramach programu „**Równać szanse**” finansowanego przez **Polsko-Amerykańską Fundację Wolności, a administrowanego przez Polską Fundację Dzieci i Młodzieży w Warszawie** realizowaliśmy w Zespole Szkół Specjalnych przy DPS w Matczynie projekt integracyjny pt. „Ocalić od zapomnienia”. Głównym jego celem było wyrównywanie szans edukacyjnych - na dobry start młodzieży niepełnosprawnej intelektualnie z wieloraką niepełnosprawnością z ich pełnosprawnymi rówieśnikami w wieku 13-19 lat. Realizacja projektu „Ocalić od zapomnienia” związana była z zapoznawaniem uczniów z historią, tradycją, kulturą oraz folklorem regionalnym. Szczególne miejsce poświęciliśmy na poznawanie „ginących zawodów” takich jak: młynarz, kowal czy też wytwórca papieru czerpanego i nie chodziło nam tu o oglądanie ilustracji czy filmów, chcieliśmy, by uczestnicy mieli możliwość samodzielnej obserwacji i zapoznania się z arkanami wykonywania

zawodów, które niegdyś były niezwykle popularne, a obecnie mają raczej charakter „muzealny”. W tym celu odbyliśmy kilka wyjazdów edukacyjnych. Przygotowanie ich nie było łatwe, bowiem musieliśmy rozwiązać wiele problemów zarówno natury logistycznej jak i socjologicznej, np.: należało ustalić, czy osoba prowadząca spotkanie wyrazi chęć współpracy z osobami wielorako niepełnosprawnymi lub też czy w danej miejscowości nie natkniemy się na jakieś bariery architektoniczne, które uniemożliwią uczniom na wózkach inwalidzkich aktywne uczestnictwo w wycieczce. Z dużą satysfakcją muszę jednak powiedzieć, że starania nasze nigdy nie pozostawały bez odpowiedzi i zawsze spotykaliśmy się z dużą życzliwością i zrozumieniem dla potrzeb osób niepełnosprawnych.

Wycieczka do kuźni w Wojciechowie

Pierwszym wyjazdem edukacyjnym była wycieczka do Wojciechowa, w ramach której, mieliśmy okazję obejrzeć jedną z najstynniejszych kuźni w Polsce, gdzie do dziś ręcznie wykonywane są wyroby artystyczne, naprawiane narzędzia rolnicze oraz podkuwane konie. Każdego roku w lipcu przy kuźni odbywają się ogólnopolskie imprezy, w których uczestniczy wielu mistrzów kowalstwa z całego świata. Mieliśmy okazję nie tylko zwiedzić obiekt, ale również posłuchać barwnych opowieści kowala i uczestniczyć w pokazie kucia podkowy. Niektórzy z chłopców, samodzielnie asystowali przy pracy i mieli swój wkład w przygotowanie specjalnej, pamiątkowej podkowy. Uczniowie mniej sprawni robili zdjęcia kolegom i żywo ich dopingowali. Nasz wyjazd obejmował również możliwość zwiedzenia Muzeum Kowalstwa. Pani kustosz pozwoliła nam oglądać i dotykać imitację starej kuźni oraz kolekcję replik broni średniowiecznej, a każdy z uczestników miał okazję grać marsza kowalskiego. Były to niezwykle atrakcje dla młodzieży na co dzień przebywającej w Domu Pomocy Społecznej, dostarczyły im wielu nowych wrażeń i doświadczeń, z jakimi nigdy wcześniej się nie spotkali. Uczniowie do dziś wspominają ten wyjazd i nucą kowalskiego marsza.

Do młyna w Ilce koło Rąbłowa

Inną przygotowaną przez nas wycieczką był wyjazd edukacyjny do Ilki koło Rąbłowa. Głównym jego celem było zapoznanie się z pracą młynarza. Położone w Ilkach nad rzeką Bystrą gospodarstwo rolne i młyn było dla uczniów wielką atrakcją. Bardzo przeżywali wyjazd. Dzięki uprzejmości gospodarzy mieliśmy okazję zwiedzić młyn, zobaczyć wszystkie znajdujące się tam maszyny. Wzięliśmy również udział w pokazie przemiału zboża na mąkę,

a **sprawniejsi uczestnicy mieli okazję samodzielnie** wsypywać ziarno do mielenia oraz zbierać mąkę do worków. Było przy tym mnóstwo radości i zabawy, a nasze ubrania nadawały się jedynie do pralni. Wszyscy byli bardzo zaangażowani w proces produkcji mąki. Pan młynarz zwrócił nam również uwagę na to, że we młynie robi się różne gatunki kasz i karmy dla zwierząt. Mieliśmy okazję przekonać się o tym organoleptycznie, bowiem co odważniejsi uczestnicy degustowali wszystkie produkty osobiście. Wychodząc naprzeciw naszym zainteresowaniom kulinarnym gospodyni zaproponowała nam przygotowanie i wypiekanie podplomyków. Każdy, **bez względu na to czy mniej czy bardziej sprawny**, dostał produkty do zagniatania ciasta oraz deskę do krojenia placków. Inwencja twórcza uczniów nie miała granic. Okazało się, że jest wiele rodzajów podplomyków. Miały fantazyjne kształty i różne wielkości. Każdy pieczołowicie piekł je na blasze a potem zjadał ze smakiem. Na zakończenie mieliśmy okazję zapoznać się ze zwierzętami hodowlanymi oraz wysłuchać zajmujących opowieści związanych z pracą w gospodarstwie agroturystycznym. Dzięki temu wyjazdowi uczestnicy zrozumieli ile pracy wymaga przygotowanie chleba, który nie powstaje w „piekarni”.

Podsumowanie

Organizowanie wycieczek dla dzieci niepełnosprawnych, mimo, iż wymaga większego nakładu pracy nauczycieli, daje uczestnikom możliwość samodzielnego poznawania najbliższego otoczenia społecznego. Jest to szczególnie ważne dla naszych wychowanków, którzy przebywając na co dzień w domu pomocy społecznej nie mają wielu tego typu okazji. Dlatego też nauczyciele starają się jak najczęściej organizować tego typu przedsięwzięcia i wpłatać je w proces edukacyjny. Uczniowie mają wówczas możliwość nabycia nowej wiedzy i umiejętności na drodze praktycznych doświadczeń, co bardzo pozytywnie wpływa na rozwijanie ich kreatywności oraz na kształtowanie aktywnej postawy życiowej. Pozwala to także na nawiązywanie nowych, bardzo satysfakcjonujących kontaktów społecznych. Ma to bardzo duże działanie terapeutyczno-kompensacyjne oraz wychowawcze. Realizacja tego typu przedsięwzięć pozwala też na wcielanie w życie celów związanych z integrowaniem osób wielorako niepełnosprawnych z ich pełnosprawnymi rówieśnikami. Przynosi to bardzo pozytywne rezultaty zarówno w odniesieniu do naszych uczniów, którzy nabierają wiary we własne siły oraz uczą się tworzenia pozytywnych więzi emocjonalnych z innymi dziećmi, jak i do ich rówieśników ze szkół masowych, którym pokazują, że są osobami, które może funkcjonują w nieco inny sposób, ale są również pełnowartościowymi uczestnikami życia

społecznego, z którymi można bawić się i uczyć i nawiązywać wartościowe przyjaźnie. Na zakończenie warto podkreślić ogromną wartość tej formy nauczania. Wycieczki stwarzają uczniom możliwość bezpośredniego kontaktu z życiem. Ułatwiają szeroko rozumianą integrację i adaptację w społeczeństwie. Zaznajamiają z pracą ludzką, pokazują różnorodność wykonywanych zawodów oraz pełnienia różnych ról społecznych.

Wycieczki są bardzo atrakcyjną formą pracy, pozwalającą na rozwijanie zdolności poznawczych, umiejętności obserwacji, dokonywania analizy i syntezy, porównywania i tworzenia adekwatnych wyobrażeń. Uczniowie mogą rozwijać również swoje zainteresowania przyrodnicze, uczyć się poszanowania przyrody i rozwijania wrażliwości na jej piękno.

Materiały metodyczne

Scenariusz wyjazdu edukacyjnego do Wojciechowa

CZAS TRWANIA: 4 godziny

ORGANIZATORZY: nauczyciele Zespołu Szkół Specjalnych przy DPS w Matczynie

UCZESTNICY: uczniowie Zespołu Szkół Specjalnych przy DPS w Matczynie oraz młodzież ze Szkolnego Klubu Wolontariatu z Beżyc

TEMAT: Poznajemy „ginące zawody” – kowal.

CEL GŁÓWNY: zapoznanie ze specyfiką pracy kowala.

CELE SZCZEGÓŁOWE:

- zapoznanie z historią oraz tradycjami regionalnymi;
- doskonalenie umiejętności obsługi urządzeń multimedialnych – aparat cyfrowy;
- aktywizowanie do aktywnego, na miarę swych możliwości, uczestnictwa i współdziałania z innymi.

METODY PRACY: słowne, oglądowe, praktycznego działania;

FORMY PRACY: grupowa oraz w miarę potrzeb-indywidualna;

ROLA NAUCZYCIELA: pomaga, wspiera, zachęca do aktywnego uczestnictwa;

ROLA UCZNIA: na miarę swych możliwości aktywnie uczestniczy w spotkaniu oraz włącza się w proponowane rodzaje aktywności;

PRZEBIEG WYJAZDU EDUKACYJNEGO

1. Zbiórka, powitanie uczestników.
2. Przejazd busem do Wojciechowa.
3. Wizyta w kuźni w Wojciechowie:
 - spotkanie z kowalem,
 - uczestnictwo w pokazie kucia podkowy,
 - oglądanie galerii wyrobów kowalskich.
4. Zwiedzanie Muzeum Kowalstwa w wieży Ariańskiej w Wojciechowie.
 - oglądanie imitacji starej kuźni oraz kolekcji replik broni średniowiecznej,
 - nauka ostrzenia siekiery,
 - nauka marsza kowalskiego.
5. Powrót busem do Matczyna.
6. Podsumowanie wyjazdu, podziękowanie uczestnikom i odprowadzenie ich na obiad.
7. Pożegnanie.

Scenariusz wyjazdu edukacyjnego do gospodarstwa agroturystycznego do Iłek koło Rąblowa

CZAS TRWANIA: 4 godziny

ORGANIZATORZY: nauczyciele Zespołu Szkół Specjalnych przy DPS w Matczynie.

UCZESTNICY: uczniowie Zespołu Szkół Specjalnych przy DPS w Matczynie oraz młodzież ze Szkolnego Klubu Wolontariatu z Beżyc.

TEMAT: Poznajemy „ginące zawody” – MŁYNARZ.

CEL GŁÓWNY: zapoznanie ze specyfiką pracy młynarza oraz utrwalenie wiadomości związanych ze znajomością wytwarzanych przez niego produktów m.in. mąka, kasza itd.;

CELE SZCZEGÓŁOWE:

- zapoznanie z historią , tradycjami regionalnymi;
- poznanie specyfiki pracy w agrogospodarstwie;
- doskonalenie umiejętności obsługi urządzeń multimedialnych – aparat cyfrowy;
- aktywizowanie do aktywnego, na miarę swych możliwości, uczestnictwa i współdziałania z innymi uczestnikami wyjazdu.

METODY PRACY: słowne, oglądowe, praktycznego działania;

FORMY PRACY: grupowa oraz w miarę potrzeb-indywidualna;

ROLA NAUCZYCIELA: pomaga, wspiera, zachęca do aktywnego uczestnictwa;

ROLA UCZNIA: na miarę swych możliwości aktywnie uczestniczy w spotkaniu oraz włącza się w proponowane rodzaje aktywności;

PRZEBIEG WYJAZDU EDUKACYJNEGO

- 1.Zbiórka,powitanie uczestników.
- 2.Przejazd busem do Iłek koło Rąblowa.
- 3.Wizyta w gospodarstwie agroturystycznym:
 - spotkanie z młynarzem,
 - zwiedzanie młyna,
 - uczestnictwo w pokazie przemiału zboża na mąkę.
 - różnicowanie produktów wytwarzanych w młynie.
- 4.Pokaz przygotowania i wypiekania podplomyków.
- 5.Zwiedzanie gospodarstwa agroturystycznego.
- 6.Powrót busem do Matczyna.
- 7.Podsumowanie wyjazdu, podziękowanie uczestnikom i odprowadzenie na obiad.
- 8.Pożegnanie.